

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 1 4 2 5 1 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

==== Izpitna pola 1 ====

Obča zgodovina

Četrtek, 28. avgust 2014 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalinvo pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpiti poli je priložena barvna priloga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpisite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpiti pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogu je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalinvim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte v **izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 1 prazno.

Barvna priloga ima 2 strani (17–18).

M 1 4 2 5 1 1 1 1 0 2

Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma

1. Razsvetljenci so si prizadevali za nov, boljši svet. Kritični so bili do absolutizma in fevdalne družbe.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami, povezanimi z razsvetljenstvom.

- A V 16. stoletju so se začele po Evropi širiti ideje razsvetljenstva.
- B »Vladarji po milosti božji« je bilo eno izmed vodil razsvetljenstva.
- C V središču razmišljanja razsvetljencev ni bil več Bog, ampak človek.
- D V Rusiji, ki je bila središče razsvetljenske miselnosti, so v prvem zvezku Enciklopedije prvič utemeljili enakost med ljudmi.
- E Nov, boljši svet naj bi temeljil na načelih naravnega prava.
- F Razsvetljenci so bili prepričani, da se lahko človek z znanjem, vzgojo in znanostjo osvobodi nevednosti, zmot in praznoverja.

(3 točke)

2. Francoski filozof Charles-Louis de Secondat Montesquieu se je v svojem delu Duh zakonov zavzel za ustavno monarhijo, v kateri bi morala biti oblast ločena.

Ni svobode, če sodna oblast ni ločena od zakonodaje in izvršilne. Če je povezana z zakonodajno, postane oblast nad življenjem in svobodo državljanov samovoljna, ker je sodnik hkrati zakonodajalec. Če je združena z izvršilno oblastjo, dobi sodnik moč zatiralca.

(Vir: Kronika človeštva, str. 566. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

- 2.1. Navedite tri veje oblasti, za katere se je zavzemal Montesquieu.
- 2.2. Pojasnite, komu naj bi te veje oblasti pripadale.

(3 točke)

3. Ideje razsvetljenstva so poskušali v praksi izvesti razsvetljeni absolutisti.
  - 3.1. Navedite dve državi, v katerih so uvedli razsvetljeni absolutizem.
  - 3.2. Navedite dva vladarja, razsvetljena absolutista.

(2 točki)

V sivo polje ne pišite.

4. Po sedemletni vojni se je britanska kolonialna posest v Severni Ameriki povečala, odnosi med kolonisti in britanskimi oblastmi pa so se zaostrili.

Navedite, kako se imenuje dogodek, ki je povzročil velik nemir zaradi davkov, zlasti še zaradi uvedbe davka na čaj.

(1 točka)

Slika 1

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 15. DZS. Ljubljana)

5. Povežite stolpca, vsebinsko povezana z nastanjnjem ameriške države, tako da črke iz desnega stolpca prenesete v levega.

_____ prvi predsednik Združenih držav Amerike	A Thomas Jefferson
_____ ameriški vojaški poveljnik v boju z Angleži	B George Washington
_____ vojaški poraz v Jorktownu	C Filadelfija, 4. julij 1776
_____ avtor Deklaracije o neodvisnosti	D Francija
_____ razglasitev neodvisnosti ZDA	E Velika Britanija
_____ pomoč iz tujine	

(3 točke)

6. Združene države Amerike so doobile ustavo in postale federacija.

Ustava Združenih držav Amerike (1787)

Člen 1: Vsa zakonodajna oblast, kar je tu zapisane, je prepuščena kongresu Združenih držav, sestavljenemu iz senata in doma poslancev.

Člen 2: Dom poslancev sestavljajo člani, ki jih vsaki dve leti izbere ljudstvo posameznih držav /.../.

Člen 3: Senat Združenih držav bo sestavljen iz po dveh senatorjev za vsako državo, a vsak senator ima po en glas. Senatorje izvolijo zakonodajne skupščine vsake države za šest let /.../.

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 15. DZS. Ljubljana)

- 6.1. Glede na zgornje besedilo navedite, kako se imenuje ameriški parlament.

- 6.2. Pojasnite, kako sta izbrana oba domova ameriškega parlamenta.

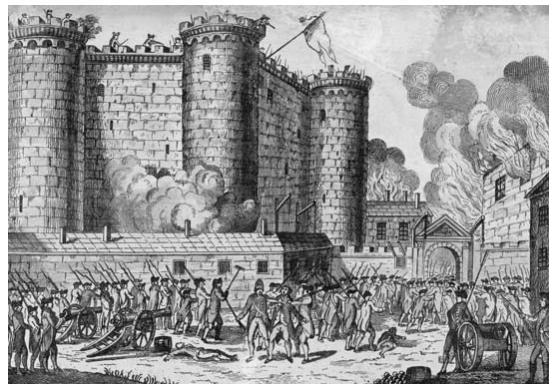
(3 točke)

7. Francija je bila konec 18. stoletja v globoki krizi, ki je na koncu povzročila veliko francosko revolucijo.

V krajšem razmišljanju opišite razmere v Franciji pred začetkom revolucije in njen začetek. Pri zapisu upoštevajte te elemente: družbeni red in način vladanja, opis značilnosti posameznega stanu, najpomembnejši sklep zasedanja generalnih stanov v Versaillesu in dogajanje v Parizu 14. julija 1789.

(5 točk)

Slika 2

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 18. DZS. Ljubljana)

8. Francoska narodna skupščina je 26. avgusta 1789 sprejela Deklaracijo o pravicah človeka in državljanega.

DEKLARACIJA O PRAVICAH ČLOVEKA IN DRŽAVLJANA

1. člen

Ljudje se rodijo in živijo svobodni ter enaki v pravicah. Družbene razlike smejo temeljiti samo na splošnem interesu.

2. člen

Cilj vsakega političnega združevanja je ohranitev naravnih in nezastarljivih človekovih pravic. Te pravice so svoboda, lastnina, varnost in upor proti zatiranju.

3. člen

Načelo vse suverenosti izvira predvsem iz naroda. Nobeno telo, noben posameznik ne more izvrševati oblasti, ki ne izhaja neposredno iz naroda.

4. člen

Svoboda je v tem, da lahko storiš vse, kar ne škodi drugemu. Izvrševanje naravnih pravic vsakega človeka tedaj nima drugih omejitev kot onih, ki zagotavljajo drugim članom družbe, da uživajo enake pravice. Te meje sme določiti samo zakon.

5. člen

Zakon sme prepovedovati samo družbeno škodljiva dejanja. Vse, kar z zakonom ni prepovedano, je dovoljeno in nikogar ni mogoče prisiliti k nečemu, kar z zakonom ni zapovedano.

6. člen

Zakon je izraz splošne volje. Vsi državljeni imajo pravico osebno ali prek svojih predstavnikov sodelovati pri njegovem sprejemanju. Biti mora enak za vse, pa naj varuje ali kaznuje. Ker so vsi državljeni pred zakonom enaki, so jim enako dostopne vse časti, mesta in javne zaposlitve, v skladu z njihovimi sposobnostmi, brez vsakih drugih razlikovanj, razen onih, ki se tičajo njihovih vrlin in sposobnosti.

(Vir: Varstvo človekovih pravic, str. 408. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1988)

- 8.1. Iz zgornjega besedila deklaracije navedite štiri temeljne nezastavljive človekove pravice.
- 8.2. Katero načelo razsvetljencev prepozname v 6. členu?
- 8.3. Kako je opredeljena svoboda v deklaraciji?

(3 točke)

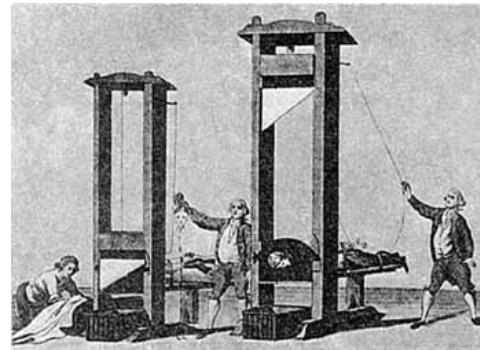

9. Leta 1792 je Francija postala republika, naslednje leto pa so na oblast prišli jakobinci.

9.1. Opišite usodo francoskega kralja Ludvika XVI.
po uvedbi republike.

9.2. Navedite dve značilnosti jakobinske vladavine.

(2 točki)

Slika 3: Giljotina

(Vir: <http://www.google.si/imgres?q=giljotina&hl=sl&sa=G&biw=1024&bih=567&gbv=2&tbo>.
Pridobljeno: 3. 1. 2012.)

10. Po padcu Robespierre in jakobincev je v Franciji sledilo obdobje direktorija in nato konzulata. Začel se je vzpon Napoleona Bonaparta in Francija je postala cesarstvo.

10.1. S slike 1 na barvni prilogi navedite ime tvorbe, ki jo je Napoleon ustanovil na ozemlju Nemčije.

10.2. Razložite celinsko zaporo, ki jo je uvedel Napoleon.

10.3. S slike 1 na barvni prilogi navedite dve bitki, ki sta bili usodni za Napoleona.

(3 točke)

11. Po podpisu mirovne pogodbe v Schönbrunu je Napoleon 1809 z dekretom ustanovil Ilirske province.
  - 11.1. Glede na sliko 2 na barvni prilogi navedite, katera naša dežela ni bila vključena v Ilirske province in katera le delno.
  - 11.2. Navedite spremembo, ki so jo Francozi uvedli v osnovnem šolstvu.
  - 11.3. Navedite pomembno spremembo, ki so jo v sodstvu uvedli Francozi v Ilirskih provincah.

(3 točke)

12. Večina prebivalstva na našem ozemlju ni bila zadovoljna s francosko oblastjo v Ilirskih provincah.

Če je bremena francoske vojaške zasedbe s težavo zmagoval meščan, jih je še teže nosil kmet, ki je namesto, da bi delal z živino na polju, moral Francozom voziti vojne potrebščine in jim dajati živila. Ta nova tlaka z živino in vozmi je bila mnogo hujša od graščinske; zlasti, ker so Francozi ne le vsak odpor, marveč tudi vsako malomarnost strogo po vojnem pravu kaznovali.

(Vir: Mal, J., 1993: Zgodovina slovenskega naroda, str. 61. Mohorjeva družba. Celje)

- 12.1. Pojasnite, zakaj so bili nezadovoljni kmeti.
- 12.2. Navedite, kdo je povzdigoval francosko oblast oziroma je bil z njo zadovoljen.

(2 točki)

13. Po zmagi nad Napoleonom so Evropo na novo uredili na dunajskem kongresu. Delno se je obnovil stari red.

Pojasnite pojma restavracija in legitimnost.

(2 točki)

RESTAVRACIJA

LEGITIMNOST

Slika 4: Francoski kralj Ludvik XVIII.

(Vir: <http://www.google.si/search?tbm=isch&hl=sl&source=hp&biw=1024&bih=567&q=ludvik+xviii&btn>. Pridobljeno: 3. 1. 2012.)

14. Na dunajskem kongresu so Evropi začrtali nove meje. Pri rešitvah si pomagajte s sliko 3 na barvni prilogi.

14.1. Navedite ime zveze, ki je nastala na ozemlju nekdanjega Svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti.

14.2. Katero državi sta se borili za vpliv tej zvezi?

(2 točki)

15. Leta 1815 je bila sklenjena Sveta aliansa, ki naj bi Evropo obranila pred revolucionarnimi zahtevami po ustanavljanju nacionalnih držav.

Navedite tri države, ki so ustanovile Sveti aliансo.

(1 točka)

16. V 19. stoletju so Evropo zaznamovale tri velike ideologije, liberalizem, konservativizem in socializem. Spodaj naštete pojme razvrstite v preglednico po ustreznih ideologijah.

diktatura proletariata
zveza s prestolom in vladarjem
poudarjanje avtoritete
poudarjanje posameznika
svobodna konkurenca
poudarjanje skupnosti

LIBERALIZEM	
KONSERVATIVIZEM	
SOCIALIZEM	

(3 točke)

17. Predmarčna doba v Avstrijskem cesarstvu je bila v znamenju kneza Clemensa Lotharja Metternicha. Zanj je bilo značilno načelo: »Ničesar spreminjati.«

Na kakšen način je oblast izvajala politično represijo in cenzuro?

(2 točki)

REPRESIJA

CENZURA

18. Julijnska revolucija v Franciji je naredila konec vladavini stare dinastije, uvedene so bile nekatere spremembe, odmev revolucije pa je šel tudi preko meje. Razglašena je bila tudi nova evropska država.

18.1. Navedite ime dinastije, ki je izgubila prestol v julijnski revoluciji, čeprav so njeni predstavniki ponovno zavladali po padcu Napoleona.

18.2. Katera nova država je bila razglašena po julijnski revoluciji na meji s Francijo?

(2 točki)

19. V Veliki Britaniji je industrijska revolucija prinesla velike spremembe in v prvi polovici 19. stoletja so začeli uvajati reforme.

Obkrožite črko pred reformo, s katero se je izboljšal položaj delavstva.

- A uvedba splošne volilne pravice
- B osemurni delavnik
- C omejitev nočnega dela otrok in žena

(1 točka)

20. Prvi revolucionarni val leta 1848 se je začel v Italiji in se širil po Evropi.

... Vojaki! Izpolnile so se vroče Vaše želje. Sovražnik nam je napovedal vojsko. Še jedenkrat je stegnil svojo roko po kroni italijanski. Zve naj torej, da se v šestih mesecih ni nič spremenilo. Vaša ljubezen do svojega cesarja in kralja... boj bo kratek. Istisovražnik je, katerega ste premagali pri Sv. Luciji, pri Somma-Campagni, pri Custoza, pri Volti in pred Milanom. Bog je z nami, ker naša reč je pravična. Na noge tedaj, vojaki!

(Vir: Nedeljko, F., 1902: Feldmaršal grof Radecki, str. 60. Založil Janez Giontini. Ljubljana)

- 20.1. V katerih dveh italijanskih deželah, ki sta bili pod avstrijsko oblastjo, je izbruhnila revolucija?

- 20.2. Navedite priimek vojskovodje, ki je upor zadušil.

(2 točki)

21. Revolucija leta 1848 v Franciji je prinesla politične in socialne spremembe. Francija je ponovno postala republika.

- 21.1. Katera republika, po vrsti, je bila v Franciji uvedena po revoluciji 1848?

Obkrožite črko pred pravilno trditvijo.

- A 1. republika
- B 2. republika
- C 3. republika
- D 4. republika
- E 5. republika

- 21.2. Pojasnite, zakaj so v Franciji uveli državne delavnice.

(2 točki)

22. Revolucija na Dunaju se je začela 13. marca 1848.

- 22.1. Pojasnite, kakšno politično spremembo je prinesla marčna revolucija.
- 22.2. Glede na besedilo navedite dva družbena sloja, ki sta sodelovala v marčni revoluciji.
- 22.3. Kaj je določal zakon o zemljiski odvezi?
- 22.4. Navedite še dva naroda v Avstrijskem cesarstvu, kjer je bilo mogoče zaznati revolucionarni odmev.

(4 točke)

Trinajstega marca sta si stala nasproti zmedena in razkrojena oblast, ki se je obotavljala dosledno izpeljati svoj sklep, da bo s silo ohranila red, in množica, v kateri so se združili meščani, delavci in študenti, prežeti ssovraštvom do absolutizma.

(Vir: Bled. J. P., 1990: Franc Jožef, str. 70. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Slika 5: Beg Metternicha z Dunaja

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2004: Zgodovina 3, str. 42. DZS. Ljubljana)

23. V Avstriji so se politične razmere obrnile v prid reakcije. Prestol je zasedel cesar Franc Jožef. Vlada je razpustila državni zbor in razglasila oktoirano ustavo.

Pojasnite pojem oktroirane vsiljene ustave.

(1 točka)

24. V 19. stoletju je bil stanovski družbeni red odpravljen, na njegovo mesto je v večini Evrope stopila meščanska družba. V krog meščanstva so se uvrstili ljudje glede na poreklo, dohodek in izobrazbo.

Tovarnarji in podjetniki so svoje uspehe in dosežke slavili in prikazovali na velikih mednarodnih razstavah. Prva je bila v Londonu že 1851, ena najbolj znanih pa je bila v Parizu 1889, ko so zgradili Eifflov stolp.

(Vir: Vodopivec, P., in Žvanut, M., 1995: Vzpon meščanstva, str. 172. Mihelač Nešović. Ljubljana)

Naštejte po tri pripadnike meščanov po premoženju in po izobrazbi.

PO PREMOŽENJU	PO IZOBRAZBI

(2 točki)

25. Pred naštete dogodke iz konca 18. stoletja in prve polovice 19. stoletja naslednje letnice: 1789, 1804, 1809, 1821, 1830, 1848.

- _____ kongres Svetе alianse v Ljubljani
_____ ustanovitev Ilirskeh provinc
_____ Napoleon je okronan za francoskega cesarja
_____ začetek velike francoske revolucije
_____ julijnska revolucija v Franciji
_____ odprava fevdalizma v Avstriji

(3 točke)

V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

Barvna priloga (k Izpitni poli 1)

Slika 1

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 25. DZS. Ljubljana)

Slika 2

(Vir: Cyriš, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 25, DZS, Ljubljana)

Slika 3

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 31. DZS. Ljubljana)